

УДК 631.164.23 (477.83)

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

С. Онисько, к. е. н., професор,
Н. Нечай, аспірант
Львівський національний аграрний університет

© С. Онисько, Н. Нечай, 2016

Онисько С., Нечай Н. Оцінка впливу інвестиційної діяльності на фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств Тернопільщини

Показано результати дослідження основних проблем, що стосуються процесу інвестування в сільське господарство Тернопільської області. Проаналізовано деякі показники діяльності сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі, що свідчать про їх рівень прибутковості та потребу в інвестуванні.

Розроблено та описано схему кругообігу інвестицій в сільському господарстві, яка показує, що поновлювані власні джерела інвестицій сприяють запуску і стабільності кругообігу інвестицій, проте для покращання і розширення діяльності підприємства потрібно залучати нові джерела. Проаналізовано динаміку капітальних інвестицій в сільському господарстві, що має позитивний характер, проте наявні обсяги цих ресурсів все-таки не задовольняють існуючої потреби. Оцінено інвестиційний клімат, в тому числі на основі висновків міжнародних рейтингових агентств, що безпосередньо впливає на активність іноземного інвестування. Розглянуто показники обсягів прямих іноземних інвестицій в різні види економічної діяльності, на основі чого складено рейтинг, де сільське господарство займає третє місце.

На основі проведеного дослідження встановлено, що сільське господарство Тернопільщини залишається однією з найперспективніших щодо інвестиційних вкладень галузю. Проте подальше збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій можливе за умови стабілізації політично-економічної ситуації в країні, створення механізмів взаємодії іноземного партнера й органів державної влади, збереження та підвищення інвестиційної привабливості галузі, зменшення податкового тиску, ефективної системи страхування іноземних інвесторів і зниження рівня ризику, зменшення рівня інфляції, покращання міжнародного іміджу та інформованості потенційних інвесторів

Ключові слова: інвестиції, прибуткова діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, джерело фінансування.

Onysko S., Nechaj N. Evaluation of the influence of investment on financial and economical condition of agricultural enterprises of Ternopil region

This article represents the results of research of the main problems concerning the investment process into the agriculture of Ternopil region. Some of the activity indexes of the agricultural enterprises that have been analyzed point at their profitability level and investment demands.

The developed scheme of the investment cycle at the agriculture describes that the renewable own investment sources contribute to the activation and stability of investment circle, but also that the new sources are essential for the improvement and expansion of the enterprise activities. The analyzed capital investment dynamics into the agriculture is positive, but the available amount of these resources don't fulfill the capital requirements at this sector. The evaluation of the investment climate, also based on the conclusions of the international rating agencies, gain influence on the activity of international investment. The agricultural sector takes the third place at the rating scale based on the research of the volume indexes of primary international investments into the different segments of economics.

The operated research concludes that the agriculture of Ternopil region remains one of the most promising investment sectors. Nevertheless the further investment stability and growth are only possible on condition of political and economical stabilization in the country, creation of cooperation mechanisms of foreign partners and state authorities, preserving and increasing of investment attractiveness of this industrial sector, tax relief, effective insurance system for international investors and risks reduction, decrease of inflation rates, improvement of the international image and information of potential investors.

Key words: investments, profitable activities, investment attractiveness, investment climate, source of financing.

Онысько С., Нечай Н. Оценка влияния инвестиционной деятельности на финансово-экономическое состояние сельскохозяйственных предприятий Тернопольщины

Показано результаты исследования основных проблем, касающихся процесса инвестирования в сельское хозяйство Тернопольской области. Проанализированы некоторые показатели деятельности сельскохозяйственных предприятий на современном этапе, свидетельствующие об их уровне доходности и потребности в инвестировании.

Разработана и описана схема круговорота инвестиций в сельском хозяйстве, которая показывает, что возобновляемые собственные источники инвестиций способствуют запуску и стабильности круговорота инвестиций, однако для улучшения и расширения деятельности предприятия нужно привлекать новые источники. Проанализирована динамика капитальных инвестиций в сельском хозяйстве, что имеет положительный характер, однако объемы этих ресурсов все же не удовлетворяют существующей потребности. Оценен инвестиционный климат, в том числе на основе выводов международных рейтинговых агентств, что непосредственно влияет на активность иностранного инвестирования. Рассмотрены показатели объемов прямых иностранных инвестиций в различные виды экономической деятельности области, на основе чего составлен рейтинг, где сельское хозяйство занимает третье место.

По результатам проведения исследования установлено, что сельское хозяйство Тернопольщины остается одной из самых перспективных для инвестиционных вложений отраслей. Однако дальнейшее увеличение объемов привлечения иностранных инвестиций возможно в условиях стабилизации политико-экономической ситуации в стране, создания механизмов взаимодействия иностранного партнера и органов государственной власти, сохранения и повышения инвестиционной привлекательности отрасли, уменьшения налогового давления, эффективной системы страхования иностранных инвесторов и снижения уровня риска, снижения уровня инфляции, улучшения международного имиджа и информированности потенциальных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, прибыльная деятельность, инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат, источник финансирования.

Постановка проблеми. Світовий та вітчизняний досвід показує, що ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств і загалом реформування аграрного сектору економіки тісно взаємопов'язані з активізацією інвестиційної діяльності та зростанням обсягів інвестицій. Підприємства, отримуючи інвестиції, акумулюють державний, приватний та змішаний капітали, що сприяє не лише їх стабільній діяльності, а й дає доступ до сучасних агротехнологій. Основним критерієм для формування інвестиційної стратегії та інвестиційної політики підприємств і держави загалом є інвестиційна привабливість регіону. Останніми роками за де-стабілізації економічної системи держави спостерігається спад рівня інвестиційної привабливості та обсягів залучення інвестицій. Такі процеси відбуваються й у Тернопільській області, що негативно впливає на її економіку та розвиток сільського господарства зокрема. Зазначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств, проблеми її економіко-політичного регулювання завжди становили значний науковий інтерес. Вагомий внесок у формування концептуальних засад і дослідження різних аспектів інвестування у

вітчизняній економіці зробили С. Єрохін [3], О. Кириченко [3], Т. Майорова [5].

Стан та проблеми економіко-інвестиційної діяльності в аграрній сфері розглядають у своїх дослідженнях О. Гура [2], Г. Іваницька [11], О. Котляров [4], Г. Черевко [11]. Зокрема, акцентують увагу на потребі в інвестиційному стимулюванні підприємств та за умов недостатніх вітчизняних ресурсів пропонують активніше залучати іноземні інвестиції, створюючи для цього сприятливий інвестиційний клімат. Питанням інвестиційної привабливості присвячені праці І. Вахович, М. Забедюк, І. Олександренко [1], в яких дослідники акцентують увагу на показниках, що характеризують рівень інвестиційної привабливості як галузі, так і конкретно підприємства.

Погоджуємося з думкою авторів та, спираючись на їхні дослідження, вбачаємо необхідність подальшого вивчення питань економіко-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних складних умовах трансформації економіки за фінансово-економічної та політичної нестабільності.

Постановка завдання. Нашим завданням було виявлення основних проблем, які впливають на інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат Тернопільської області, та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність підприємств – це складний економічний процес, що безпосередньо залежить від тенденцій на ринку, привабливості та потенціалу сектору, стабільності окремих його галузей.

Тернопільщина є областю аграрно-індустріального типу. Аграрний характер економіки зумовлює особливості її виробничої структури, наявного ресурсного потенціалу, характеру майнових і господарських відносин. Основним багатством Тернопільської області є земельні ресурси. У ґрунтовому покриві переважають чорноземи та сірі опідзолені ґрунти, що належать до групи найбільш родючих у світі, логічним наслідком цього є високий рівень освоєності земельних ресурсів.

Сільське господарство – основна сфера агропромислового комплексу Тернопільщини. Воно дає 32% валового внутрішнього продукту області, забезпечує потреби населення області в основних продуктах харчування та сировиною переробну промисловість, створюючи таким чином основу експортного потенціалу [9, с. 74]. Це впливає на результати праці аграрних формувань й галузі загалом і вимагає детального дослідження на основі проведення комплексного аналізу на предмет оптимізації виробничо-господарських проце-

сів за рахунок підвищення активності та ефективності інвестиційної діяльності.

Активна економічна діяльність аграрних підприємств значною мірою залежить від обсягів і форм інвестицій, які формують виробничий потенціал і визначають конкурентоспроможність на продуктових ринках. Ефективний розвиток економіки області на сьогодні багато в чому визначається рівнем інвестиційних можливостей та інвестиційною привабливістю, що у свою чергу залежить від ефективності інвестиційних процесів загалом.

Питання інвестиційної привабливості аграрних формувань досить широко висвітлені в працях науковців, проте єдиного підходу до трактування самого терміна «інвестиційна привабливість», а також методики її оцінки досі не вироблено. Ми погоджуємося з думкою І. Вахович, І. Олександренко та М. Забедюк, що одним з основних показників, який визначає інвестиційну привабливість суб'єкта інвестування, є фінансовий результат [1, с. 155]. Динаміка фінансових результатів діяльності підприємства визначає інвестиційну привабливість сектору і спонукає перетікання капіталу з менш перспективних до більш перспективних галузей. Спираючись на цю тезу, покажемо динаміку фінансових результатів діяльності сільськогосподарських формувань Тернопільської області (рис. 1).

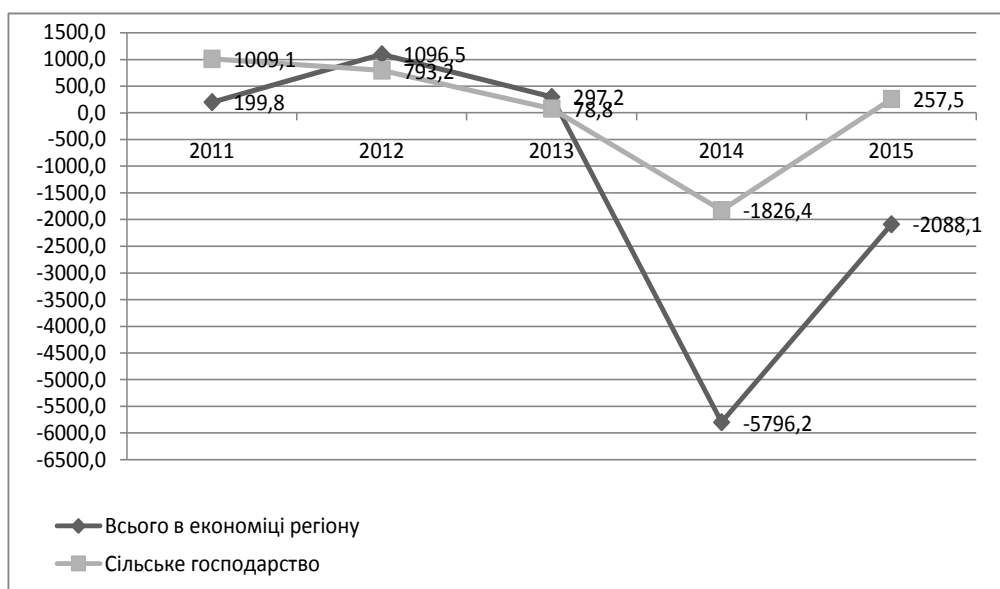

Рис. 1. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування сільськогосподарських підприємств Тернопільської області, млн грн.*

*Сформовано на основі даних [6; 9].

Протягом перших трьох років досліджуваного періоду в економіці області та сільському господарстві зокрема спостерігали позитивну динаміку зміни фінансових результатів діяльності підприємств, що демонструвала високий рівень ефективності господарювання. У 2011 р. фінансовий результат сільськогосподарських формувань від звичайної діяльності перевищив 1 млрд грн – рекордне значення в області за часи незалежності.

Проте з 2013 р. почався спад рівня фінансових показників підприємств і за два останні роки ми побачили різку негативну тенденцію. Це зумовлено дестабілізаційними процесами в загальному політично-економічному середовищі України, початком воєнних дій та фінансової кризи.

Отже, фінансові результати діяльності аграрних формувань Тернопільської області негативно позначилися на інвестиційній привабливості економіки, в тому числі сільського господарства. Але станом на 2015 р. це стало загальнодержавною проблемою, яку неможливо вирішити на рівні області.

Проте порівняно з іншими областями України привабливість Тернопільщини зберігається в таких характеристиках: вигідне географічне положення (віддаленість від зони бойових дій та близькість до кордонів з Європою), незмінно якісне природно-кліма-

тичне середовище для ведення аграрного виробництва, суттєво нижча вартість робочої сили порівняно з економічно розвинутими країнами.

Основним власним джерелом, зокрема, фінансового забезпечення розширеного відтворення основного капіталу та інвестиційного забезпечення в умовах несприятливого інвестиційного клімату в сільськогосподарських підприємствах є нерозподілений прибуток. Він характеризує певну частину прибутку сільськогосподарського підприємства, отриманого, наприклад, у попередньому періоді та не використаного на споживання власниками підприємства й персоналом, реінвестується на його розвиток. Для наявності цього джерела необхідною умовою є прибуткова діяльність такого сільськогосподарського підприємства. Законодавством України також передбачено, що частина податкових платежів може спрямовуватися на інвестування у формі інвестиційного податкового кредиту, механізм якого частково не використовується.

У доповнення аналізу сумарних показників фінансових результатів застосуємо кількісний аналіз щодо визначення частки підприємств, які отримали збитки від звичайної діяльності в динаміці за останні п'ять років (рис. 2).

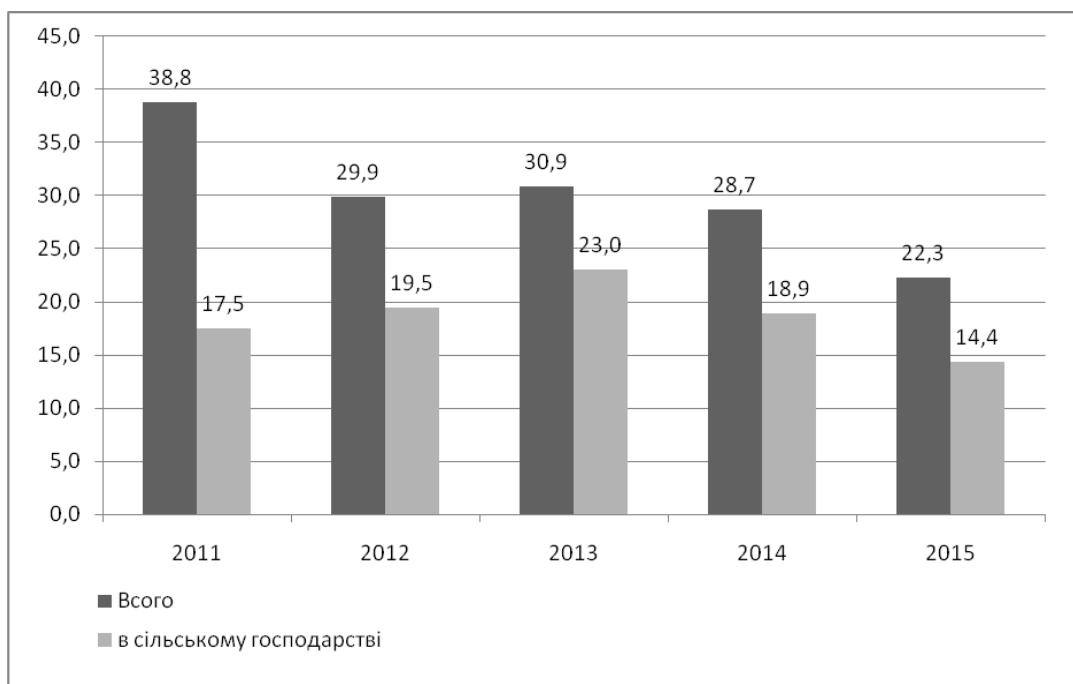

Рис. 2. Частка збиткових сільськогосподарських підприємств в економіці Тернопільської області, %.*

*Сформовано на основі даних [6; 9].

Як бачимо, у 2011 р. частка збиткових підприємств загалом в економіці області та зокрема в сільському господарстві була значною і становила 38,8% і 17,5% відповідно. У наступні роки спостерігаємо позитивну тенденцію зменшення цього показника щодо усіх підприємств області: 29,9% у 2012 р.; 30,9% у 2013 р. та 28,7% у 2014 році. А частка збиткових підприємств у сільському господарстві збільшувалася, відповідно: 19,5% у 2012 р.; 23% у 2013 р. та 18,9% у 2014 році. Проте їх значення коливалися не різко, максимум до 5,5%, що не мало істотного впливу на загальноекономічні показники галузі. У кризовому, виходячи з нашого попереднього аналізу, 2014 р. в обох випадках зменшилася частка збиткових підприємств, а у 2015 р. цей показник досяг найменших за період вибірки значень – 22,3 і 14,4% відповідно. Це дає зрозуміти, що не рівень прибутковості був основним чинником негативних фінансових результатів підприємств.

Сформовані до 2014 р. обставини, що зумовлювали зростання інвестиційної приваб-

ливості за рахунок абсолютного та відносного покращання фінансових результатів діяльності аграрних підприємств на тлі загальнодержавної політично-економічної ситуації, значно втратили свою актуальність. Причини цього заховані в цілому комплексі взаємопов'язаних чинників, що мають внутрішнє (інституційні зміни, активність підприємницької діяльності, зміна надходження інвестицій тощо) та зовнішнє (дестабілізація нормативно-правового поля, кон'юнктура внутрішнього та зовнішнього продовольчих ринків) походження [3, с. 23].

З аналізу зрозуміло, що 85,6% сільськогосподарських підприємств є прибутковими. Проте збитковість другої частини спонукає зробити подальші дослідження причин, що впливають на цей показник. Адже ефективна інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств безпосередньо залежить від їх фінансово-економічної спроможності. Для цього проаналізуємо рівень рентабельності, зокрема в галузі рослинництва і тваринництва (табл. 1).

Таблиця 1

**Характеристика рентабельності продукції сільського господарства
Тернопільської області***

Показник	Рік					Відхилення, 2015 р. до 2011 р., +/-
	2011	2012	2013	2014	2015	
Рівень рентабельності (збитковості) від реалізації продукції сільського господарства, %	16,1	15,3	8,1	21,1	39,9	23,8
Рівень рентабельності (збитковості) рослинництва, %	18,1	16,4	8,3	23,4	42,2	24,1
Рівень рентабельності (збитковості) тваринництва, %	2,1	7,7	7,1	9,3	28,3	26,2

*Розраховано на основі даних [6; 9].

Загальний рівень рентабельності від реалізації продукції сільського господарства у 2015 р. порівняно з 2011 р. зріс на 23,8%. Це саме стосується основних галузей сільського господарства – рослинництва і тваринництва – зростання на 24,1 і 26,2% відповідно. У рослинництві цей показник порівняно високий, зокрема у 2015 р. становив 42,2%. Тобто, реалізуючи свою продукцію, сільськогосподарські підприємства не лише повністю покрили витрати на це, а й отримали по 0,422 грн прибутку на кожну затрачену грив-

ню, а це на 0,339 грн більше, ніж у 2013 р., коли спостерігався різкий спад рівня рентабельності в рослинництві, що негативно позначилося і на загальних показниках фінансово-економічної діяльності підприємств області.

У тваринництві дещо нижчий рівень рентабельності підприємств, проте загальна тенденція зростання позитивна. Значне підвищення – на 19% – спостерігаємо у 2015 р. порівняно з показниками попереднього періоду.

Отже, реалізуючи продукцію тваринництва в останньому з досліджуваних років підприємства на кожну гривню затрат отримали 0,283 грн прибутку. Такі результати забезпечують значну частину потреб господарств. Але для їх ефективної діяльності та конкурентоспроможності потрібні значні зміни та фінансове стимулювання.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що основною потребою підприємств в такій ситуації є вкладення і залучення додаткових

інвестицій, раціональне їх використання, в тому числі розширення напрямів їх вкладення, покращання інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості підприємств.

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві є однією з основних складових економічного й соціального розвитку як Тернопільської області, так і України загалом. Для того щоб інвестиційна діяльність була ефективною, потрібно чітко розуміти її економічний зміст (рис. 3).

Рис. 3. **Кругообіг інвестицій в сільському господарстві.***

*Власна розробка авторів.

Як бачимо, кругообіг інвестицій в сільському господарстві, як і в кожній виробничій сфері, відбувається з індивідуальним відтворенням основного капіталу у процесі безупинно поновлюваної діяльності і складається з певних етапів. Ми, зокрема, пропонуємо сім таких етапів, з яких «формування інвестиційних ресурсів різних форм» розпочинає і завершує цикл.

Отже, наявні інвестиційні ресурси стають інвестиційними вкладеннями, що можуть

бути в таких формах: грошовій, фінансовій, матеріальній, майнових прав та інтелектуальних цінностей [5, с. 45]. Власне, накопичення, вкладення та матеріалізація інвестицій відображають інвестиційну діяльність підприємства, яка поступово переходить в основну. Тут можна виділити виробничу, товарну і грошову фази обороту інвестицій, які відбуваються на четвертому та п'ятому етапах кругообігу. Отримання доходу (виручки) відносимо до сфери обміну, в якій відбувається:

розподілення доходу, зокрема на створення нових інвестицій; відшкодування, у тому числі в амортизаційний фонд; накопичення – частина прибутку спрямовується у фонд накопичення, а також для відсотків і дивідендів на інвестування; спрямування прибутку у фонд споживання. Прибуткова діяльність є однією з умов формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. А це у свою чергу сприяє залученню додаткових інвестиційних ресурсів, у тому числі із зовнішніх джерел.

Отож, будь-яке порушення виробництва й обігу на стадіях руху капіталу перешкоджає його відшкодуванню, а відтак й трансформації в інвестиції для безперервності процесу. Постійно поновлювані власні джерела інвестицій сприяють запуску і стабільності кругообігу інвестицій, проте для покращання і розширення діяльності підприємства потрібно залучати нові джерела.

Аграрна реформа, яка тривалий час відбувається в аграрному виробництві, не дає реальні економічні результати. На теперішній час чітко стало зрозуміло, що основним завданням аграрної реформи є відродження великотоварного виробництва на засадах самокупності. Практичний досвід показує, що не можна протиставляти приватну власність масштабам і формам організації виробництва чи технологіям, оскільки ефект досягається

саме завдяки оптимальному поєднанню значених чинників. Вплив інвестицій на такий економічний розвиток аграрних підприємств незаперечний, але він може проявлятися по-різному – залежно від загального економічного стану в країні, від конкретних умов вкладання і використання інвестиційних ресурсів із різних джерел [10, с. 69].

Для сільського господарства Тернопільської області основними джерелами інвестиційних ресурсів серед вітчизняних інвестицій є власні кошти підприємств, бюджетні кошти та кошти фінансово-кредитної системи, а серед зарубіжних – вкладення приватних іноземних інвесторів у формі прямих іноземних інвестицій.

Незважаючи на те, що сільськогосподарські підприємства потребують різних форм інвестицій, зокрема й інвестицій в людський капітал, в наукові дослідження, інновації, фінансові та матеріальні ресурси в основному формують капітальні інвестиції. Вони розподіляються за трьома напрямками:

- на капітальне будівництво,
- на придбання машин і обладнання,
- на формування основного стада.

У 2015 р. у Тернопільську область з усіх джерел фінансування було спрямовано 3827,5 млн грн капітальних інвестицій, зокрема 23,7% з них припадає на сільське господарство (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка капітальних інвестицій у Тернопільській області, млн. грн.*

Показник	Рік					Відхилення 2015 р. до 2011 р., +,-, млн грн / %
	2011	2012	2013	2014	2015	
Усього капітальних інвестицій в області	2524,2	3374,8	2976,2	2590,0	3827,5	1303,3
У тому числі у сільське господарство	425,1	715,3	849,2	586,9	909,0	483,9
У сільське господарство до загального обсягу, %	16,4	21,2	28,5	22,7	23,7	7,3

*Сформовано на основі даних [6; 9].

Аналіз динаміки капітальних інвестицій за останні п'ять років показав, що у 2014 р. відбувся спад показників, що взаємопов'язано з попередньо досліджуваними проблемами.

Проте у 2015 р. спостерігали значний ріст кількості інвестицій, було отримано най-

вищі показники за досліджуваний період. Порівняно з 2011 р. вони збільшилися на 1303,3 млн грн, зокрема в сільське господарство – на 483,9 млн гривень. Це свідчить про підвищення інвестиційної привабливості та покращання інвестиційного клімату в економіці області та в галузі зокрема.

Водночас важливо розглянути той факт, що, за різними оцінками фахівців, від 70 до 90% сільськогосподарської техніки підлягає заміні, і та, яка ще функціонує, як правило, застаріла. На думку В. Ткачук та О. Кільницької, незадовільні тенденції в русі основних виробничих фондів спричинені занадто низькою інвестиційною активністю сільськогосподарських підприємств, унаслідок чого зростає навантаження на техніку [10, с. 156]. На технічне переоснащення щороку потрібно щонайменше 10 млрд гривень. Та, як бачимо, наявні капіталовкладення не відповідають потребам сільгоспідприємств для оновлення основних засобів, а тим більше на техніко-технологічне переоснащення та інноваційну модель розвитку галузі.

У такій ситуації важливим джерелом інвестицій для області завжди були прямі іно-

земні інвестиції. Вони дають змогу вирішувати не лише зазначені проблеми, а й впроваджувати нові технології та зарубіжний досвід менеджменту, що є важливим чинником розвитку і становлення ринкових форм і методів господарювання. Окрім того, іноземні інвестиції сприяють заходам макроекономічної стабілізації, допомагають вирішувати окремі соціальні проблеми трансформаційного періоду [11, с. 12]. Але залучення цих ресурсів передбачає створення сприятливого інвестиційного середовища, що ускладнюється економічно-політичною нестабільністю в державі. Досить ризиковано вкладати кошти у виробництво, не зробивши прогнозованих розрахунків на перспективу. Тому кожен інвестор потребує впевненості у прибутковості свого вкладення, проводить для цього низку розрахунків та аналізує різні чинники.

Таблиця 3

Обсяги прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності у Тернопільській області*

Показник	Рік/ млн дол. США			Відхилення +,- млн дол. США	До загального обсягу інвестицій за 2015 р., %	Місце в рейтингу за обсягом інвестицій на 2015 р.
	2013	2014	2015			
Усього прямих іноземних інвестицій у Тернопільську область	63,9	68,9	55,8	-7,5	100,0	–
У тому числі:						
у сільське господарство	10,5	10,7	7,6	-2,9	13,5	3
у промисловість	37,5	38,0	33,1	-4,4	58,6	1
в оптову і роздрібну торгівлю	3,4	4,3	1,7	-1,7	3,1	6
в транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність	9,5	10,0	8,8	-0,7	15,6	2
в операції з нерухомим майном	1,9	2,0	1,8	-0,1	3,2	5
в діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,8	3,6	3,2	2,4	5,7	4
в інші види економічної діяльності	0,3	0,3	0,2	-0,1	0,3	7

*Розраховано на основі даних [6; 9].

У здійсненні комплексної оцінки інвестиційного клімату країни інвестори орієнтуються на висновки міжнародних рейтингових агенцій. Зокрема, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму Україна посіла 76 місце зі 144 у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності – 2014, піднявшись за рік на вісім позицій. Прогрес був досягнутий за рахунок позитивного сприйняття інститутів та ефективності ринків, а також кращих результатів в освіті [12]. За результатами дослідження Світового банку Doing Business 2015, за легкістю ведення бізнесу Україна вперше увійшла до ТОП-100, піднявшись за рік на 16 позицій і зайнявши 96 місце [8]. Згідно з висновками Європейської бізнес-асоціації (ЄБА) показник індексу інвестиційної привабливості за I квартал 2015 р. склав 2,51 (так і не перевищив докризовий рівень 2011 р.), залишаючись в негативній площині (є нижчим за 3 бали) [7].

Оцінюючи прямі іноземні інвестиції в економіку області, слід зауважити, що зазвичай вони спрямовувалися у підприємства переробної промисловості, торгівлі та фінансову діяльність. Іноземні інвестори вкладають свої кошти насамперед у ті підприємства і галузі, які гарантують швидке їх повернення та відповідний дохід, а аграрні підприємства, як показує аналіз, до таких не належать.

Так, у 2015 р. порівняно з 2013 р. зменшилися обсяги прямих іноземних інвестицій в область на 7,5 млн дол. США, а в сільське господарство – на 2,9 млн дол. США. Спад інвестицій відбувся майже щодо всіх видів економічної діяльності, окрім діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (збільшення на 2,4 млн дол. США). Загалом у сільське господарство за 2015 р. було вкладено 13,5% від усіх спрямованих інвестицій (3 місце в рейтингу). Порівняно з попередніми роками цей показник поступово зменшується (у 2013 і 2014 роках – 16,4 та 15,5% відповідно), що загалом свідчить про зниження активності інвестиційної діяльності та погіршення інвестиційного клімату в цій галузі. Найбільш інвестиційно привабливою залишається промисловість: сюди за 2015 р. було спрямовано 33,1 млн дол. США, що становить 58,6% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку Тернопільщини.

Найбільшими інвесторами в економіку області та сільське господарство зокрема

залишаються партнери з Німеччини – 16,5 млн дол. США, Кіпру – 8,2 млн дол. США, Чехії – 7,4 млн дол. США, Естонії – 5,9 млн дол. США, Польщі – 3,6 млн дол. США [9, с. 48].

Обсяг надходження прямого іноземного капіталу в аграрні підприємства відносно загальних прямих іноземних інвестицій в підприємства у світі становить близько 2,0%. Звичайно, аграрний сектор не є настільки прибутковою галуззю, як, наприклад, фінансова сфера або промисловість. Але існує певна важлива обставина, яка пояснює такий незначний розмір залучення прямого іноземного капіталу в аграрні підприємства. Річ у тім, що більшість розвинутих країн фінансує галузь за рахунок власних бюджетних ресурсів і не сприяє залученню до неї іноземного капіталу. Уряди окремих держав створюють всі умови для збільшення експорту власної сільськогосподарської продукції та обмеження її імпорту. З цією метою вони дотують своїх аграрних товаровиробників, що дає змогу останнім отримати більший прибуток, ніж від іноземного інвестування [4, с. 93].

Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають основною причиною цього недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено низку кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»», створена Національна інвестиційна рада при Президенті України, ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що все це не призвело до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні [2, с. 194].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Сільське господарство Тернопільщини залишається однією з найперспективніших щодо інвестиційних вкладень галуззю. Результати дослідження показують покращання фінансово-економічних показників, зокрема підвищення рівня фінансового ефекту від звичайної діяльності до оподаткування, зменшення кількості збитко-

вих підприємств, збільшення рівня рентабельності реалізації сільськогосподарської продукції. Ці характеристики позитивно впливають на інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість як галузі, так і підприємства.

Спостерігаємо також підвищення рівня капітальних інвестицій, проте їх обсяги і надалі не задовольняють основну потребу. Іноземні інвестори, орієнтуючись на висновки міжнародних рейтингових агентств, визначають інвестиційний клімат нашої країни в негативній площині, з цим і пов'язаний спад обсягів іноземних інвестицій.

Подальше збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій можливе за умови ста-

білізації політично-економічної ситуації в країні, створення механізмів взаємодії іноземного партнера й органів державної влади, збереження та підвищення інвестиційної привабливості галузі, зменшення податкового тиску, ефективної системи страхування іноземних інвесторів і зниження рівня ризику, зменшення рівня інфляції, покращання міжнародного іміджу та інформованості потенційних інвесторів. У сучасних умовах інвестування повинно стати одним з основних елементів державної економічної політики, спрямованої на відродження агропромислового виробництва, а також економічної політики підприємств, спрямованої на розвиток їх виробничо-господарської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Вахович І. М. Методика оцінювання інвестиційної привабливості підприємства / І. М. Вахович, І. В. Олександренко, М. С. Забедюк // *Актуальні проблеми економіки*. – 2014. – Вип. 11 (161). – С. 154–160.
2. Гура О. А. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / О. А. Гура // *Економіка* : зб. наук. пр. Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2015. – Вип. 15. – С. 188–196.
3. Кириченко О. А. Інвестування : підручник / О. А. Кириченко, С. А. Єрохін. – К. : Знання, 2009. – 573 с.
4. Котляров В. О. Залучення іноземних інвестицій в агропромислові формування та їх значення в контексті структурного розвитку економіки України / В. О. Котляров // *Інвестиції: практика та досвід*. – Миколаїв, 2016. – Вип. 18. – С. 92–95.
5. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Т. В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
6. Офіційний сайт Головного управління статистики Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.te.ukrstat.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua>.
8. Офіційний сайт проекту Doing business [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org>.
9. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2015 рік – Тернопіль : Головне управління статистики у Тернопільській області, 2016. – 224 с.
10. Ткачук В. Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств як передумова розвитку диверсифікації / В. Ткачук, О. Кільницька // *Аграрна економіка*. – 2011. – Т. 4, № 1–4. – С. 155–160.
11. Черевко Г. Теорія і практика іноземних інвестицій в АПК України в контексті її інтеграції в ЄС / Г. Черевко, Г. Іваницька // *Аграрна економіка*. – 2008. – Т. 1, № 1–2. – С. 11–24.
12. *The Global Competitiveness Report 2014–2015* [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.weforum.org/reports>.

